

توسعه گردشگری و روابط متقابل شهر و روستا

صالح ابراهیم پور

مصطفی باقریان جلودار

ناهید عبدی قروچای

۱۳۹۷

توسعه گردشگری و روابط متقابل شهر و روستا		
سرشناسه عنوان و نام پدیدآور مشخصات نشر مشخصات ظاهری شابک زنجیره فهرست رئیس موضوع موضوع موضوع موضوع شناسه افزوده شناسه افزوده رده بندی کنگره رده بندی دیویی شماره کتابشناسی ملی	نویسنده صالح ابراهیمی پور مصطفی باقریان جلودار ناهد عبدی قزوچای ناش حیان سال چاپ ۱۳۹۷ شمارگان ۱۰۰۰ نسخه شابک ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۴۵-۸۲-۷	ابراهیمی پور، صالح، ۱۳۷۰ - توسعه گردشگری و روابط متقابل شهر و روستا/ صالح ابراهیمی پور، مصطفی باقریان جلودار، ناهید عبدی قزوچای. تهران: انتشارات صالحیان، ۱۳۹۷. ۱۰۵ ص. ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۴۵-۸۲-۷ فیفا گردشگری روستایی-- ایران Rural tourism-- Iran شهر و روستا -- ایران Rural-urban relations -- Iran گردشگری -- ایران Tourism -- Iran باقریان جلودار، مصطفی، ۱۳۵۸ - عبدی قزوچای، ناهید. ۱۳۶۷ - G۱۱۵۵، الف ۲۱۹ ۱۳۹۷ ۳۳۸/۴۷۹۱۰۹۵۵ ۵۲۰۸۰۸۹
میدان انقلاب- کارگر جنوبی- کوچه شهدای ژاندارمری- ساختمان گلستان- پلاک ۱۲۷- واحد ۳	کلیه حقوق این اثر محفوظ می باشد.	قیمت ۱۵۰۰۰ تومان
www.pubsalehiyan.com ۰۹۱۹۰۸۱۰۱۴۲-۶۶۹۷۹۳۰۰		

فهرست

۷.....	پیشگفتار.....
۹.....	۱: مقدمه.....
۱۱.....	۲: گردشگری مبانی و مفاهیم.....
۱۱.....	۱-۲ تعریف مفاهیم و اصطلاحات شهر و روستا.....
۱۱.....	۱-۱-۲ روستا.....
۱۲.....	۲-۱-۲ اجتماع روستایی.....
۱۳.....	۳-۱-۲ جامع روستایی.....
۱۳.....	۴-۱-۲ جغرافیای روستا.....
۱۳.....	۵-۱-۲ فضای روستایی.....
۱۴.....	۶-۱-۲ شهر.....
۱۴.....	۷-۱-۲ فضای شهری.....
۱۵.....	۲-۲ تعریف مفاهیم و اصطلاحات گردشگری.....
۱۵.....	۱-۲-۲ گردشگری.....
۱۵.....	۲-۲-۲ گردشگر.....
۱۶.....	۳-۲-۲ گردشگری روستایی.....
۱۸.....	۴-۲-۲ گردشگر روستایی.....
۱۸.....	۳-۲ تاریخی گردشگری روستایی.....
۱۸.....	۱-۳-۲ در جهان.....
۲۰.....	۲-۳-۲ در ایران.....
۲۱.....	۴-۲ الگوها و زمینه‌های گردشگری روستایی در ایران.....
۲۲.....	۱-۴-۲ گردشگری مذهبی.....
۲۲.....	۲-۴-۲ گردشگری فرهنگی.....
۲۳.....	۳-۴-۲ گردشگری مبتنی بر طبیعت.....
۲۳.....	۴-۴-۲ گردشگری خانه‌های دوم.....
۲۴.....	۵-۲ اثرات و پیامدهای گردشگری روستایی در ایران.....
۲۷.....	۶-۲ ملاک‌های تفکیک شهر و روستا.....
۲۷.....	۱-۶-۲ در جهان.....
۲۸.....	۲-۶-۲ در ایران.....

۳: مدل‌ها و نابرابری‌های روابط شهر و روستا..... ۳۱

۷-۲ نابرابری‌های میان شهر و روستا..... ۳۱

۷-۲-۱ نابرابری‌های اقتصادی (نابرابری‌های درآمدی-هزینه‌ای و دسترسی به فرصت‌های

اشتغال)..... ۳۲

۷-۲-۲ نابرابری‌های اجتماعی-فرهنگی..... ۳۳

۷-۲-۳ نابرابری‌های جمعیتی..... ۳۳

۸-۲ مفهوم رابطه‌ی شهر و روستا..... ۳۴

۹-۲ دیدگاه‌های نظری و دیدگاه‌های مطرح در زمینه‌ی روابط شهر و روستا..... ۳۶

۹-۲-۱ نظریه‌ی وابستگی..... ۳۷

۹-۲-۲ نظریه‌ی شهرهای زایا و انگلی..... ۳۹

۹-۲-۳ نظریه‌ی رشد..... ۴۱

۹-۲-۴ نظریه‌ی ستور و تیلور..... ۴۳

۹-۲-۵ نظریه‌ی جان راکری والتر کریستالر..... ۴۴

۱۰-۲ اثرات شهر بر روستا..... ۴۵

۱۰-۲-۱ اثرات مثبت..... ۴۶

۱۰-۲-۲ اثرات منفی..... ۴۷

۱۱-۲ روابط شهر و روستا در جهان..... ۴۸

۱۱-۲-۱ در کشورهای پیشرفته و صنعتی..... ۴۹

۱۱-۲-۲ در کشورهای توسعه‌نیافته (جهان سوم)..... ۵۰

۱۲-۲ عوامل کاهش نابرابری‌ها و ایجاد یکپارچگی میان شهر و روستا..... ۵۳

۴: بنیان‌ها و جریان‌های موجود میان شهر و روستا..... ۵۵

۱۳-۲ بنیان‌های روابط شهر و روستا در ایران..... ۵۵

۱۳-۲-۱ روابط شهری-روستایی در گذشته..... ۵۵

۱۳-۲-۲ روابط شهری-روستایی در عصر حاضر..... ۵۸

۱۳-۲-۳ اصلاحات ارضی و اثرات آن در روابط شهری-روستایی..... ۶۲

۱۴-۲ نقش عوامل مؤثر در برقراری رابطه‌ی شهر و روستا در ایران..... ۶۳

۱۴-۲-۱ عوامل طبیعی..... ۶۴

۱۴-۲-۲ عوامل اقتصادی..... ۶۵

۱۴-۲-۳ عوامل اجتماعی و فرهنگی..... ۶۷

۱۴-۲-۴ عوامل سیاسی و اداری..... ۶۸

۷۰	۱۵-۲ جریان های موجود میان شهر و روستا
۷۲	۱-۱۵-۲ جریان های طبیعی
۷۴	۲-۱۵-۲ جریان ایده ها (اطلاعات)
۷۶	۳-۱۵-۲ جریان های مالی
۷۷	۴-۱۵-۲ جریان های غذایی
۷۹	۵-۱۵-۲ جریان های مردم (جریان های جمعیتی)
۸۱	۱۶-۲ گردشگری و ابعاد روابط شهر و روستا
۸۲	۱۷-۲ تاریخچه ی روابط شهر و روستا از منظر گردشگری
۸۷	۵: سخن پایانی
۹۳	منابع و مآخذ

پیشگفتار

روابط و مناسبات شهری-روستایی در کشورهای در حال توسعه، در چند دهه‌ی اخیر به سرعت گسترش یافته که بهبود زیرساخت‌های ارتباطی نیز نقش مؤثری در این زمینه داشته‌اند. این مناسبات اثرات متنوع و گسترده‌ای بر شهرها و روستاها دارند، به گونه‌ای که امروزه شرایط وجود سکونتگاه‌های روستایی و شهری بیشتر از این که از ویژگی‌های درونی آن‌ها متأثر باشد، به شدت تحت تأثیر کم و کیف مناسباتی است که در زمینه‌های مختلف بین آن‌ها وجود دارد. در همین راستا بدون شناخت عمیق این مناسبات، امکان ساماندهی و توسعه‌ی پایدار شهر و روستا میسر نیست.

در این کتاب مناسبات روابط روستا-شهر در چارچوب گردشگری مورد بررسی قرار گرفته است. منطقه‌ی مورد مطالعه به دلیل جاذبه‌های طبیعی خاص و فاصله‌ی نزدیک به شهرهای اطراف از قدیم تا به امروز همواره بآداب گردشگر بوده است. در این روابط همواره تبادلاتی بین جامعه‌ی شهری و روستایی اتفاق می‌افتد که بررسی آن‌ها برای پی بردن به اثرات مثبت و منفی بر دو جامعه بسیار حائز اهمیت است. این روابط در قالب پنج رابطه‌ی جریان مردم، کالا، غذا، ایده‌ها و جریانات طبیعی قابل بررسی است.

روابط و مناسبات روستایی-شهری در کشورهای در حال توسعه، در چند دهه‌ی اخیر به سرعت گسترش یافته است. این مناسبات، اثرات متنوع و گسترده‌ای بر شهرها و روستاها دارد، به گونه‌ای که امروزه شرایط موجود در سکونتگاه‌های روستایی و شهری بیشتر از این که از ویژگی‌های درونی آن‌ها متأثر باشد، به شدت تحت تأثیر کم و کیف مناسباتی است که در زمینه‌های مختلف بین آن‌ها وجود دارد. در همین راستا بدون شناخت عمیق این مناسبات، امکان ساماندهی و توسعه‌ی پایدار شهر و روستا میسر نیست (لینچ، ۱۳۸۶: ۱۵ مقدمه‌ی مترجمین).

در واقع، بررسی روابط شهر و روستا به خاطر ایجاد تعادل در عملکردها و فعالیت‌های روزمره است که اهمیت پیدا می‌کند (طاهرخانی و دیگران، ۱۳۸۳: ۸).

پدیده‌ی شهرنشینی که شامل رشد جمعیت شهرها، افزایش تعداد شهرهای بزرگ و ظهور شهرهای تازه می‌باشد، تحولاتی را در ساختار فیزیکی، اقتصادی و فرهنگی-اجتماعی آن‌ها، به وجود آورده است. تردیدی نیست که با گرایش روزافزون شهرنشینی، توجه به مسائل فضایی، تدارکات و چگونگی شکل‌گیری آن‌ها و همچنین ارتباط با محیط اطراف و روستاها از اهمیت شایانی برخوردار می‌شود (رضوانی، ۱۳۸۲: ۵ پیشگفتار).

اهمیت بررسی روابط شهر و روستا به منظور تعادل بخشی در عملکرد و فعالیت‌های روزمره آن می‌باشد. در ضمن، این مطالعات به منظور درک مسائل شهرگرایی و پیدایش راه‌حل‌های مناسب جهت برقراری یک روند توسعه‌ی متعادل شهری و روستایی ضروری به نظر می‌رسد و از استراتژی‌های جدید مزایای اقتصادی-اجتماعی شهر و روستا که در حال حاضر رو به افزایش است، آگاهی خواهد داد (رضوانی، ۱۳۸۲: ۲).

در پیدایش و شکل‌گیری شهرهای شرقی در خاورمیانه به طور عام و ایران به طور خاص، عوامل متعددی مانند: عوامل طبیعی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با اتکاء به شرایط مساعد طبیعی و حوزه‌های نفوذ سیاسی که به تدریج روستاها هستند، نقش مؤثری داشته است. رفته رفته با گسترش شهرنشینی و مهاجرت‌های روستایی، شهرهای ایران به سوی رشد غیر ارگانیک سوق داده شده‌اند، بنابراین، بررسی و مطالعه‌ی شهر و روستا توأماً و در ارتباط با یکدیگر یک ضرورت انکارناپذیر است، چه، در غیر این صورت بر معضلات شهری افزوده می‌گردد و مشکلات عدیده‌ای را برای جوامع شهری پیش می‌آورد (رضوانی، ۱۳۸۲: ۱-۲). بنابراین، با اعتقاد به این که ریشه‌ی بسیاری از مشکلات شهری در روستاهای حومه‌ی مادرشهرها است (روحانیان کاخکی، ۸۵-۱۳۸۴: ۱۱)، باید خصیصه‌های هر کدام از این مراکز را بازشناخت تا بهتر بتوان اقدام به برنامه‌ریزی نمود و یک رابطه‌ی معقول و غیر سلطه‌جویانه‌ای را بین شهر و روستا برقرار کرد که هر یک ضمن عملکرد صحیح خود، خدمات لازم و مورد نیاز را برای دیگری ارائه نمایند و توسعه‌ای هماهنگ و یکپارچه را موجب شوند (رضوانی، ۱۳۸۲: ۲).